

Управління ризиком в контексті забезпечення фінансово–економічної безпеки підприємства

*Кулакова І., студентка групи УБ-11
Науковий керівник – Хворост О.О., канд.економ.наук,
доц. кафедри АППФЕБ СумДУ*

В умовах активної інтеграції України до загальноєвропейських і світових структур входження на вітчизняний ринок іноземних підприємств загострює конкурентну боротьбу і підвищує актуальність проблеми забезпечення українськими суб'єктами господарювання власної фінансово-економічної безпеки.

Формування сприятливого та передбачуваного правового поля для розвитку підприємництва і реалізації права на підприємницьку діяльність є необхідною умовою розвитку та фінансово-економічної безпеки України, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої необхідна для демократизації суспільства, забезпечення добробуту громадян, формування цивілізованого конкурентного середовища [1, с. 32].

Як стверджує Шемаєва Л.Г., зміст фінансово-економічної безпеки підприємств розкривається через забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища із застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища [1, с. 24].

Отже, під фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання пропонується вважати характеристику суб'єкта господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище.

С. Ілляшенко характеризує фінансово-економічну безпеку як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дають можливість господарюючим суб'єктам запобігати внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стабільний розвиток на ринку відповідно до обраної місії.

Перевагами цього підходу є, безперечно, намагання приділити увагу більшій кількості важливих аспектів фінансово-економічної безпеки підприємства [5, с. 34].

Єдність бачення науковцями сутності фінансово-економічної безпеки підприємства полягає у баченні її, в першу чергу, як стану суб'єкту ринку, що визначається його спроможністю протидіяти загрозам діяльності. Вони являють собою фактори, що здатні порушити стан системи, якою є підприємство.

Управління підприємством є складним процесом, пов'язаним із розробкою і прийняттям рішень, результат реалізації яких визначає загальну ефективність діяльності суб'єкта господарювання на ринку. Це обумовлює необхідність врахування умов зовнішнього середовища, що являють собою сукупність факторів впливу на діяльність підприємства, та, як наслідок, на рівень його фінансово-економічної безпеки. Вони можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для суб'єкта ринку. Негативний вплив несприятливих факторів може призводити до дестабілізації становища підприємства, зниження рівня його фінансово-економічної безпеки та виникнення кризи діяльності. Слід зазначити, що заздалегідь врахувати в процесі прийняття рішень імовірні прояви всіх без виключення несприятливих факторів практично неможливо, що призводить до виникнення ризику та може послабити фінансово-економічну безпеку суб'єкта господарювання.

У вітчизняній і зарубіжній літературі, монографіях та дисертаціях досить широко досліджуються питання ризиків і загроз, але в основному на рівні національної й державної економічної безпеки. На рівні підприємства, у контексті фінансово-економічної безпеки, знайшли відображення наступні проблеми досліджень: фінансова безпека підприємств; аналіз і оцінка ризику інвестиційних проектів; класифікація способів захисту від ризиків.

Проведені дослідження дають можливість усвідомити сутність ризику, яка полягає в наступному:

1) ризик – це складне багатоаспектне явище, пов'язане з різнобічною фінансово-господарською діяльністю підприємства;

2) ризик пов'язаний з невизначеністю, при прийнятті управлінських рішень майбутнього результату й імовірності настання у ході здійснення діяльності підприємства [7, с. 45].

Невизначеність і мінливість внутрішнього та зовнішнього середовища, обмеженість ресурсів і капіталу, збільшення частоти та обсягів витрат при здійсненні господарської діяльності вимагають теоретичного розгляду питань ризику, менеджменту ризику підприємства. Багатогранність форм прояву ризику, неможливість абсолютного уникнення його ймовірності, відсутність універсальних засобів мінімізації ризику та втрат - це чинники, які підвищують актуальність і практичний інтерес до вивчення проблеми організації управління ризиків на підприємстві [6, с. 71].

В загальному розумінні ризик є можливістю настання в процесі реалізації прийнятих рішень несприятливих для суб'єкта господарювання наслідків. В контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки це, в першу чергу, можливість реалізації тих несприятливих факторів, які є загрозами для діяльності підприємства.

Управління ризиками на підприємстві є процесом, що ґрунтується на передбаченні реалізації ризику, визначенні ймовірних масштабів його прояву, а також формуванні та подальшому впровадженні комплексу заходів, спрямованих на попередження або мінімізацію втрат, пов'язаних із їх реалізацією. Оскільки ризик є можливістю прояву загрози, управління ризиками можна вважати одним із інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Прийняття управлінських рішень на підприємстві припускає тісний взаємозв'язок всіх видів ризику. Однак найякісніші прогнози менеджера можуть не здійснюється через несподівані та непередбачені обставини, не залежні від самої фірми. [4, с. 117].

Процес управління ризиками є послідовністю дій, що складається з певних етапів. З урахуванням рекомендацій можна виокремити ці етапи в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Етап 1. Формування бази даних про стан підприємства та визначення ризиків.

Сформована інформаційна база даних має містити вичерпну інформацію про стан суб'єкта господарювання, що дозволить досліднику виявити основні джерела походження ризику, якими є очевидні та потенційні загрози діяльності підприємства.

Етап 2. Детальний аналіз ризиків.

Цей етап присвячується дослідженню існуючих ризиків та визначенню можливості їх реалізації в процесі підприємницької діяльності суб'єкту ринку, що сприятиме зниженню його фінансово-економічної безпеки. Найпоширенішими в теорії управління ризиком є статистичний метод, метод використання аналогій, експертні методи, метод «дерева рішень», метод аналізу доречності витрат, рейтинговий метод тощо. [4, 117].

Двома найважливішими характеристиками, що використовуються для кількісної оцінки ризику, виступають величина можливих втрат в разі настання небажаної події та імовірність настання такої події. Перемноживши величину втрат на імовірність настання небажаної події, отримуємо математичне сподівання втрат; доцільно при розгляді впорядковувати ризики за зменшенням цієї величини.

Етап 3. Вибір методів управління ризиками. Методи управління ризиками зазвичай поділяють на дві групи: профілактика та страхування.

Заходами профілактики виступають: відмова від ризику; мінімізація ризику, тобто зменшення розміру або імовірності можливих втрат; диверсифікація; лімітування; трансферт, або передача ризику іншим особам або організаціям. В свою чергу страхування ризиків може бути внутрішнім (за рахунок встановлення штрафних санкцій, вибору обґрунтованої «премії за ризик», формування спеціальних страхових фондів) та зовнішнім (за допомогою страхових компаній). Варто зазначити, що метод впливу на ризик підбирають з урахуванням ступеня його небезпеки: ризики з незначними сподіваними втратами доцільно просто приймати, а з середніми – використовувати заходи профілактики або страхування. Найбільш небезпечних ризиків найкраще взагалі уникати, якщо це можливо. Основна мета реалізації

заходів з управління ризиками – знизити рівень впливу прояву загрозового для підприємства фактора.

Етап 4. Оцінка та контроль процесу управління ризиками, їх переосмислення.

Ключовим аспектом даного етапу є дослідження доцільності сформованих та реалізованих керівництвом підприємства заходів, спрямованих на зниження рівня прояву ризиків.

Процес забезпечення фінансово-економічної безпекою ґрунтується на формуванні комплексної програми управління ризиком, що є документом, який відображає процес розробки або корегування визначених процедур управління ризиком суб'єкта господарювання [8, с. 154]. Вона має включати інформацію про можливі втрати та вірогідність їх настання, дані щодо механізму зниження ризику, очікувану ефективність визначених заходів, практичну можливість їх реалізації протягом встановлених часових меж.

Таким чином, важливим аспектом забезпечення фінансово-економічної безпеки є управління ризиком на підприємстві, що являє собою складний процес. Його основою є зважене визначення джерел тих видів ризику, які у разі реалізації призводять до виникнення загроз стабільному й ефективному розвитку суб'єкта господарювання. Цей процес передбачає реалізацію чотирьох основних етапів, що виконуються у встановленій послідовності. Перспективи подальших досліджень мають полягати у визначенні найбільш актуальних ризиків для підприємств та обґрунтованому виборі методів їх зниження.

Список використаних джерел

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2008. – 384с.
2. Кириченко О.А., Сідак В.С. та ін. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія. – К.: Університет економіки та права «Крок», 2008. – 403 с.
3. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.
4. Борисова Т. М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві/ Т. М. Борисова //Актуальні проблеми економіки. – 2010 р., с. 116-120)
5. Бурда І. Я. Економічна безпека підприємства та місце в ній кадрової безпеки/ І. Я. Бурда // Ефективна економіка. – 2011. – с. 34-35.
6. Карпунцов М.В. Ризикостійкість підприємства/ М.В. Карпунцов //Актуальні проблеми економіки. – 2008. – С. 71-76.
7. Кім Ю.Г. Фінансові ризики в системі фінансово-економічної безпеки підприємства/ Ю.Г. Кім // Фінанси. – 2010. с. 44-46.
8. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач //– К.: Академ-видав., 2007. – 464 с.